

Dr. sc. Slaven BERTOŠA

VOLOŠĆANI U PULI: PREMA PODACIMA IZ MATIČNIH KNJIGA OD XVII. DO XIX. STOLJEĆA¹

UDK: 929.53(497.5 Pula)(091)
UDC: 314.72(497.5 Volosko)“16/18”

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper

Ključne riječi: Vološćani, Pula, matične knjige

Ribarska lučica Volosko smještena je na strateški vrlo zanimljivom mjestu jer se nalazi na krajnjem sjeveroistočnom dijelu poluotoka, vrlo blizu jedne od dviju najznačajnijih habsburških luka sjevernog Jadrana – grada Rijeke. U crkvenom je smislu, kao i Rijeka, u novome vijeku pripadala Puljskoj biskupiji. God. 1543., kada se prvi put spominje u povijesnim vrelima, predstavljala je izlaz na more grada Kastva, odnosno njegove istoimene gospoštije. Tijekom Uskočkog rata (1615.-1618.) preko Voloskog su se senjski uskoci opskrbljivali žitaricama i vinom iz Istre, zbog čega ga je tada opljačkao i spalio mletački kapetan Antonio Cioran. Koristeći bogate podatke iz matičnih knjiga grada Pule (za razdoblje od početka njihovog vođenja 1613. pa do 1817.), u ovom je prilogu autor detaljnije obradio pitanje nazočnosti doseljenika iz tog starog naselja na Kvarneru i njegove okolice u najjužnijem i najznamenitijem gradskom središtu u Istri te važnoj luci na mletačkom pomorskom putu prema Dalmaciji i Levantu. Budući da ima malo istarskih naselja koja se u puljskim maticama uopće ne spominju, tako je i s teritorija Voloskog potjecao određeni broj došljaka čija su imena i prezimena (primjerice, Rošković, Krančić, Prenc, Stamić, Šterk) zabilježena uglavnom tijekom XVIII. stoljeća. Stoga se može ustvrditi da postojanje državne granice nije predstavljalo zapreku vrlo intenzivnim migracijskim pomicanjima u različitim smjerovima. Migracije sa spomenutog područja prema Puli nedvojbeno predstavljaju vrlo zanimljiv doprinos osvjetljavanju prilično intenzivnih veza između liburnijskog primorja i južne Istre.

¹ Rad je nastao kao dio znanstveno-istraživačkih projekata “Istarsko društvo XVI.-XIX. stoljeća: povijesne i kulturološke teme” i “Prilozi za povijest Zapadne Hrvatske: Istra, Kvarnersko primorje, Gorski kotar, Lika”, koje financira Ministarstvo obrazovanja, znanosti i športa Republike Hrvatske.

1. Uvodne pripomene: ukratko o matičnim knjigama grada Pule

Analizirajući pitanje nazočnosti doseljenika iz Voloskog, malog ribarskog naselja u Kvarnerskom primorju², u razdoblju od početka XVII. do početka XIX. stoljeća, na temelju podataka iz matičnih knjiga grada Pule, pohranjenih u središnjoj arhivskoj ustanovi u Istri, Državnom arhivu u Pazinu, valja se najprije ukratko osvrnuti na glavne karakteristike spomenutih vrela. Matične knjige do početka 19. stoljeća predstavljaju najvažniji povijesni izvor za podatke o broju rođenih/krštenih, krizmanih, vjenčanih i umrlih/pokopanih osoba na nekom području, s time da su načini njihovog vođenja zakonski određeni tijekom završne faze znamenitog Tridentinskog koncila (1563.) i papinskom bulom Pavla V. (1614.).

Za puljske se matične knjige ne može reći da spadaju među najstarije sačuvane (počinju se pisati tek 1613.), ali ih unatoč tome valja izdvojiti zbog bogatstva njihova sadržaja, a posebice zbog nekih raritetnih podataka koje u njima možemo naći. Valja stoga naglasiti da one pružaju pouzdan uvid u niz zanimljivih pitanja koja se ne odnose samo na crkveno-povijesnu tematiku, nego i na brojne situacije iz svakodnevnog života. U njima se, primjerice, spominju izvanbračna i napuštena djeca, ubojice i osuđenici, neobične smrti, osobito dugovječne osobe, pri čemu se upravo za Pulu vezuje podatak o smrti u dobi od čak 120 godina, što predstavlja iznimno rijetko bilježenje tako poodmakle dobi u matičnim knjigama uopće. Tu su još i mnogobrojni knezovi-providuri, kancelari, sindici, upravitelji, savjetnici, notari; vojnici i vojno osoblje; obrtnici i vršitelji raznih drugih zanimanja; liječničko osoblje i bolesti, odnosno opisi njihovih simptoma; plemići i plemkinje; njihovo pomoćno osoblje (sluge, kuhari, konjušari, sobari); koloni i sočali; crkveno osoblje; siromasi i prosjaci; bjegunci iz Pesara, koji su u Pulu stigli 1797., nakon što su u tu važnu luku Papinske države stigli Napoleonovi vojnici; te pripadnici nekatoličkih vjera (islamske, evangeličke i pravoslavne), pri čemu se posebice ovi posljednji nisu htjeli prilagoditi postojećim političkim, vjerskim i uljudbenim normama života, zbog čega su stalno izbijali neugodni sukobi³.

2. Volosko u novom vijeku

Ribarska lučica Volosko smještena je na strateški vrlo zanimljivom mjestu jer se nalazi na krajnjem sjeveroistočnom dijelu poluotoka, vrlo blizu jedne od dviju najznačajnijih habsburških luka sjevernog Jadrana – grada Rijeke⁴. U crkvenom je smislu, kao i Rijeka, u novome vijeku pripadala Puljskoj biskupiji. God. 1543., kada

² Amir MUZUR, *Liburnijski mikrokozam*, Opatija-Rijeka 2003., str. 114.-120.

³ Slaven BERTOŠA, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od XVII. do početka XIX. stoljeća*, Pazin 2002.

⁴ Dario ALBERI, *Istria: Storia, arte, cultura*, Trieste 1997., str. 305.-308.

se prvi put spominje u povijesnim vrelima, predstavljala je izlaz na more grada Kastva, odnosno njegove istoimene gospoštije⁵. Tijekom Uskočkog rata (1615.-1618.) preko Voloskog su se senjski uskoci opskrbljivali žitaricama i vinom iz Istre, zbog čega ga je tada opljačkao i spalio mletački kapetan Antonio Civran⁶.

Crkva sv. Ane
(www.volosko.com.hr)

God. 1782.-83. na području Voloskog i njegove okolice zabilježene su i neke razbojničke družine iz južne Istre, koje su ovuda prolazile u svojim pljačkaškim pohodima⁷.

⁵ *Istarska enciklopedija* (urednici Miroslav BERTOŠA i Robert MATIJAŠIĆ), Zagreb 2005., str. 887.-888.

⁶ Miroslav BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije (XVI.-XVIII. stoljeće)*, Pula 1995., drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, str. 309.

⁷ Isti, *Zlikovci i prognanici: Socijalno razbojništvo u Istri u XVII. i XVIII. stoljeću*, Pula 1989., str. 163.

Zabilježeno je da je tijekom velike epidemije gladi, koja je početkom XIX. stoljeća zahvatila Istru, u Žminju 30. listopada 1817. od tifusa umro bezimeni mornar iz Voloskog (*Nauta Volovscanus*)⁸.

Iz Voloskog je rodom bila Lambertina Peschle (1786.-1863.), majka istarskog političara i povjesničara Carla De Franceschija (1809.-1893.), inače kći ubirača lučkih pristojbi tijekom francuske uprave⁹.

3. Doseljenici iz Voloskog u Puli

U spomenutom su se razdoblju matične knjige uglavnom pisale narativno (tzv. rubrike uvedene su početkom 19. stoljeća), a valja naglasiti činjenicu da nedvojbeno predstavljaju vrijedan izvor i za migracijska kretanja između pojedinih područja. S obzirom na tu tematiku mogu se analizirati i slučajevi doseljenika s područja Voloskog, koji su – iako **malobrojni** – također spomenuti u puljskim matičnim knjigama.

3.1. Imena i prezimena

U vrelima se spominju sljedeća **muška i ženska** imena:

Muška imena	Ženska imena
Battista ¹⁰ Ivan (Zuanne) ¹¹ Matija (Mattio) ¹² Nikola (Niccolò) ¹³	Ana (Anna) ¹⁴ Antonija (Antonia ¹⁵ , Tonina ¹⁶) Franica (Francesca) ¹⁷ Jelena (Elena) ¹⁸ Marija (Maria) ¹⁹

⁸ Isti, *Izazovi povijesnog zanata*, Zagreb 2002., str. 83.

⁹ Isti, *Etos i etnos zavičaja*, Pula-Rijeka 1985., str. 208.-213.

¹⁰ DRŽAVNI ARHIV U PAZINU (dalje: HR-DAPA), *Liber Copulatorum* (dalje: LC), 242, 28. V. 1679.

¹¹ Isto, *Liber baptizatorum* (dalje: LB), 245, 26. III. 1781.

¹² Isto, *Liber Mortuorum* (dalje: LM), 269, 14. VI. 1784., 6. VIII. 1784.; LC, 258, 12. V. 1788.

¹³ Isto, LB, 245, 22. XII. 1784.; LC, 258, 13. XI. 1785.

¹⁴ Isto, LM, 268, 8. XII. 1765.

¹⁵ Isto, LC, 258, 13. XI. 1785.

¹⁶ Isto, LB, 245, 22. XII. 1784.

¹⁷ Isto, LM, 269, 14. VI. 1784.

¹⁸ Isto, LC, 258, 12. V. 1788.

¹⁹ Isto, LM, 269, 6. VIII. 1784.

Što se tiče doseljeničkih **prezimen**a, od ukupno sedam osoba s područja Voloskog i okolice, ta je oznaka zabilježena kod njih šestero. Navode se ova prezimena:

Prezimena	
Krančić (Crancich) ²⁰ Prenc (Prezzi) ²¹ Rošković (Roscovich) ²²	Stamić (Stamich) ²³ Šterk (Sterch) ²⁴

3.2. Duljina života

Od ukupno tri umrle osobe doseljene sa spomenutog područja (pri čemu su sve bile ženske osobe) **dob je navedena u svim slučajevima**. Jedna je imala 55 godina, druga 20, a treća je bila u dječjoj dobi od tri mjeseca. Prosječna životna dob ovih doseljenika u Pulu bila je, dakle, **25,1 godinu**. Što se tiče pridošlica iz Voloskog, **dugovječne osobe** u puljskim matičnim knjigama nisu zabilježene.

3.3. Smrt izvan vlastite kuće

U matičnim knjigama grada Pule zabilježeno je prilično ovakvih slučajeva, a jedan je vezan i za nekadašnju žiteljku Voloskog. Ana, supruga Ivana Prenca, s područja Voloskog, za koje je izrijeком zabilježeno da se nalazi u "austrijskoj državi" (*stato Eustriaco*), umrla je početkom prosinca 1765., u dobi od oko 55 godina, **u gradskom hospitalu** (*nello spedale*). Primila je sve potrebne sakramente i papinski blagoslov, a do trenutka smrti uz nju je bio svećenik koji ju je i upisao u Knjigu umrlih. Prema vlastitoj želji (*per di lei volontà*), pokopana je na groblju puljske katedrale²⁵.

3.4. Smrt u dječjoj dobi

Sredinom lipnja 1784., u dobi od oko tri mjeseca, umrla je kći Matije Stamića iz Voloskog na "carskoj strani" (*Parte Imperj*), koja se zvala Franica²⁶.

²⁰ Isto, LC, 258, 12. V. 1788.

²¹ Isto, LM, 268, 8. XII. 1765.

²² Isto, LB, 245, 22. XII. 1784.; LC, 258, 13. XI. 1785.

²³ Isto, LM, 269, 14. VI. 1784., 6. VIII. 1784.

²⁴ Isto, LB, 245, 26. III. 1781.

²⁵ Isto, LM, 269, 5. IV. 1787.

²⁶ Isto, LM, 269, 14. VI. 1784.

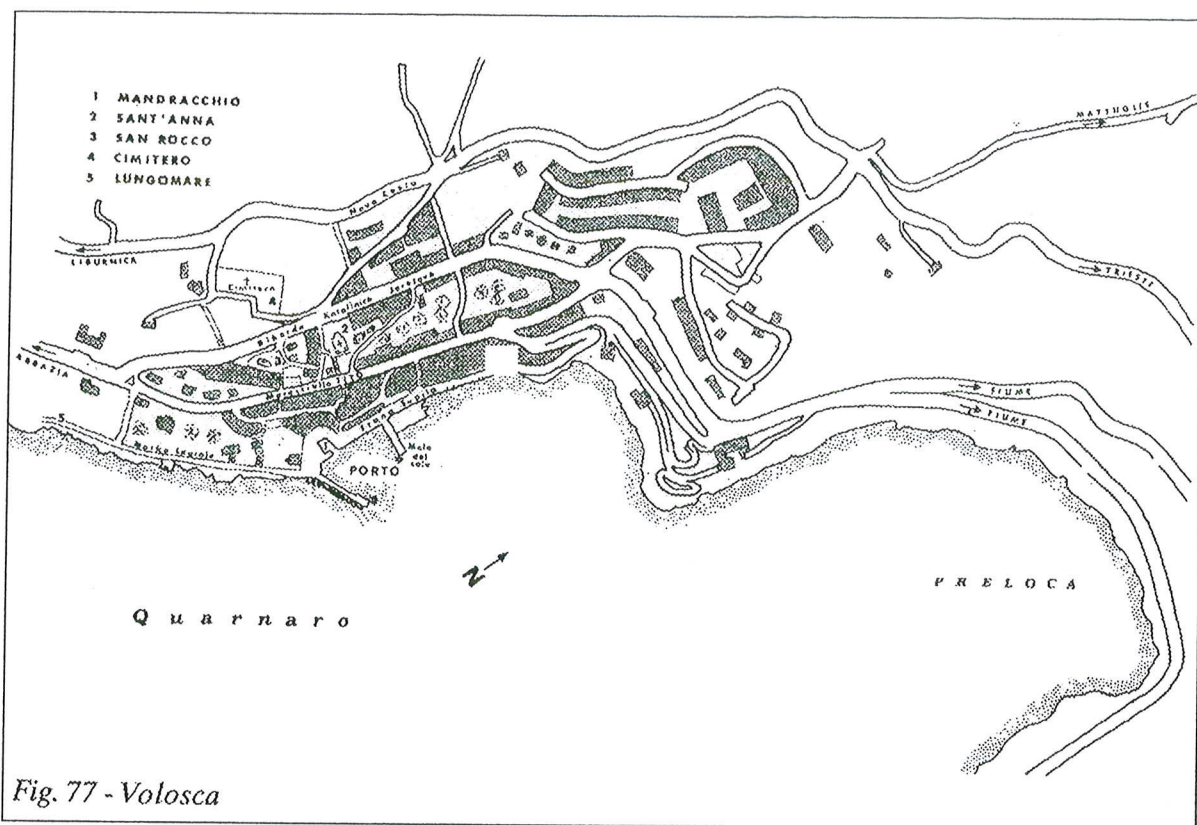

Fig. 77 - Volosca

Crtež Voloskog s ucrtanim položajem crkve sv. Ane
(Dario ALBERI, *Istria: Storia, arte, cultura, Trieste 1997, str. 306.*)

3.5. Iznenađna smrt

Nešto manje od dva mjeseca kasnije, umrla je i druga kći Matije Stamića, 20-godišnja Marija. Zabilježeno je da se radilo o nesreći (*per un accidente*), da je smrt nastupila iznenada (*al improvviso*) te da nije mogla govoriti (*che restò priva di parlare*)²⁷.

4. Zaključak

Koristeći bogate podatke iz matičnih knjiga grada Pule (za razdoblje od početka njihovog vođenja 1613. pa do 1817.), u ovom je prilogu obrađeno pitanje nazočnosti doseljenika iz ovog starog naselja na Kvarneru i njegove okolice, u najjužnijem i najznamenitijem gradskom središtu u Istri te važnoj luci na mletačkom pomorskom putu prema Dalmaciji i Levantu.

²⁷ Isto, *LM*, 269, 6. VIII. 1784.

PRILOG 1: Dob umrlih

Dob (u godinama)	Broj umrlih osoba
0-1	1
2-5	0
6-10	0
11-20	1
21-30	0
31-40	0
41-50	0
51-60	1
61-70	0
71-80	0
iznad 80	0
Nezabilježeno	0
Ukupno	3

PRILOG 2: Cjeloviti popis doseljenika iz Voloskog (sastavljen prema podacima iz puljskih matičnih knjiga od 1613. do 1817.)

- Battista Sindico da Voloscha (LC 1679)
- *Donna* Anna moglie di Zuanne Prenzi del Territorio di Volosca stato Eustriaco²⁸ (LM 1765)
- Maria Annunziata figlia di Zuanne Strech quondam Zorzi da Volosca abitante in questa Città, e di *donna* Euffemia Mecovich quondam Niccolò da Stignano di lui leg[itti]ma consorte (LB 1781)
- Francesca figlia di *mistro* Mattio Stamich da Valosca²⁹ Parte Imperij (LM 1784)
- Maria figlia di *mistro* Mattio Stamich da Valosca Parte Imperj (LM 1784)
- L'Onesta Donzella Tonina figlia del quondam Domino Niccolò Roscovich da Volosca Parte Imperj abitante in questa Città / Antonia figlia del quondam Niccolò Roscovich oriundo dalla Volosca a Parte Imperij (LB 1784, LC 1785)
- Elena figlia di Mattio Crancich da Volosca Parte Imperij (LC 1788)

²⁸ Tako zabilježeno u izvorniku.

²⁹ Također tako zapisano u izvorniku.

RIASSUNTO

I VOLOSCANI A POLA: SECONDO I DATI DAI REGISTRI DI STATO CIVILE DAL XVII AL XIX SECOLO

Dr. sc. Slaven BERTOŠA

Il porto di pescatori Volosca (Volosko) è situato in una posizione strategica molto interessante, dato che si trova all'estremo nordest della penisola istriana e in prossimità di uno dei maggiori porti asburgici dell'Adriatico settentrionale – la città di Fiume (Rijeka). Come quest'ultima, anche Volosca nell'età moderna apparteneva alla Diocesi di Pola (Pula). Nel 1543, quando è stata per la prima volta menzionata nelle fonti storiche, Volosca era descritta come uno sbocco sul mare della città di Castua (Kastav), cioè della sua omonima signoria. Durante la Guerra degli Uscocchi (1615-1618) Volosca era importante perché gli Uscocchi di Segna (Senj) sfruttavano la sua posizione favorevole per approvvigionarsi di cereali e vino dall'Istria, motivo per il quale il villaggio è stato poi saccheggiato e mandato in fiamme dal capitano veneziano Antonio Civran. Facendo uso della ricca raccolta di dati riportati nei registri di stato civile della città di Pola (dal 1613 – anno in cui si inizia a raccogliere i dati – al 1817), l'autore ha voluto in questo intervento affrontare nel dettaglio la questione della presenza di immigrati da questo piccolo villaggio quarnerino e dai dintorni in quella che è la città più importante e più meridionale dell'Istria, nonché porto di grande interesse sulle vie marittime che portavano i Veneziani verso la Dalmazia e il Levante. Dal territorio di Volosca è arrivato un certo numero di immigrati, i cui nomi e cognomi (ad esempio Rošković, Krančić, Prenc, Stamić, Šterk) sono stati registrati principalmente nel corso del XVIII secolo. Si può pertanto affermare che l'esistenza del confine di stato non abbia rappresentato un ostacolo agli intensi spostamenti migratori in diverse direzioni. Le migrazioni che partivano da Volosca in direzione di Pola rappresentano indubbiamente un interessante contributo all'illustrazione dei rapporti abbastanza intensi tra il litorale liburnico e l'Istria meridionale.

Dr. sc. Slaven BERTOŠA